

Ženy, co se nedaly

Autor: Ivana Peroutková

Číslo: roč. 6, č. 3/2020

Rubrika: K tématu

Klíčová slova:

Malé ohlédnutí a několik vzpomínek na vznik knihy

Když mě redakce z nakladatelství Coobook oslovila, jestli bych nenapsala knížku o výjimečných českých ženách, přijala jsem tu nabídku s nadšením. A taky jako výzvu, abych k záplavě právě vydávaných knih o slavných ženách přidala něco nového.

Už výběr žen byl podstatný a úzce souvisel s ujasňováním koncepce. Samozřejmě že můžu očekávat výhrady, které ženy v knize chybí a které se naopak mezi ostatní jaksi nehodí. Ale vznikla tu příležitost představit vedle notoricky známých osobností (Božena Němcová, Ema Destinnová, Milada Horáková) i ty, o kterých se zatím ví málo. Nešlo ani tak o významnost, jako spíš o statečnost a odvalu stát si za svým, o tu osobnost, jak o ní v knize píšu v krátkém úvodu. Kromě toho jsem se rozhodla, že do seznamu nezařadím ženy, které žijí. Zkrátka proto, že jejich životní cesta není ukončená.

V samotném výběru jsem měla poměrně volnou ruku, takže mi bylo od začátku jasné, že napíšu o některých svých „osobních láskách“. Patří k nim Toyen, sestry Válovy, Věra Chytilová, Milena Jesenská, Jana Černá, Růžena Vacková a Vítězslava Kaprálová. K nim přibyly další, též mé oblíbené: Ester Krumbachová, Sidonie Nádherná, Olga Havlová, Věra Čáslavská a postupně se přidávaly zbývající. Přiznávám, že jsem vůbec neznala vědkyni Adélu Kochanovskou a skautku Dagmar Skálovou; ty navrhla redakce. Na poslední chvíli jsem pak ještě vyměnila Elišku Krásnohorskou za svéráznou Annu Pammrovou, na niž jsem v té době náhodou narazila, a zrovna ona se stala při psaní knihy mým soukromým objevem a v leccěms spřízněnou duší.

Následovala otázka, podle čeho dvacet pět portrétů (celkem optimální číslo) rozdělit do kapitol. Okamžitě se nabízelo řešení – podle povolání. Bylo to jednoduché, logické, sice trochu obyčejné, ale na lepší klíč jsem nepřišla, a tak to zůstalo.

Poněkud komplikovanější mi připadalo uvažování o tom, jakou metodu při portrétech zvolit, jak je pojmut. Čtenáři Coobook spadají do kategorie young adult čili jsou to převážně středoškolačky a studentky vysokých škol. Věkový rozptyl však může zahrnovat i druhý stupeň základní školy, zatímco na opačné straně v podstatě neexistuje omezení. Zároveň je třeba dodat, že nakladatelství Coobook se orientuje spíš na žánr fantasy a dystopické romány. Tudíž se počítalo s faktem, že řada čtenářek nejen že nebude některé ženy znát, ale že se ani nemusí vyznat v historických souvislostech. Připomínám, že na jeden portrét připadl rozsah tří až pěti stran textu, což je velice krátký prostor na vystižení osobnosti, její tvorby a zároveň dobového kontextu, který měl často osudový dopad.

Nakonec jsem se rozhodla, že se o těchto ženách pokusím psát hlavně poutavě a lidsky, přičemž zachovám jistou míru odbornosti, a že u každé vyberu něco specifického a ozvláštňujícího a tím snad navnadím některé čtenářky, aby se chtěly dozvědět víc. Z tohoto důvodu jsem použila citace z dopisů, memoárů, různých dokumentů a zvláště v případě spisovatelek ukázky ze samotného díla. Každý portrét je tak krátce načrtnutým životopisem, ale i volně poskládanou mozaikou, kterou si každý může domýšlet a doplňovat podle sebe, tedy i podle věku a životních zkušeností. Na konci knihy je uvedený seznam použité literatury a vysvětlující poznámky pro lepší porozumění některých historicko-sociálních nebo například uměleckých pojmů.

Určitě jsem nemínila ženy pateticky opěvovat, třebaže mnohé z nich prošly peklem doby skutečně jako hrdinky. Ani jsem nevolila momentálně populární nadsázku žen-rebelek. Chtěla jsem tyto ženy přiblížit spíš jako „kamarádky“. Nebrat jim výjimečnost, ale současně ve čtenáři navodit pocit důvěrnějšího vztahu. Poukázat na to, co nás s nimi spojuje a čím nás mohou obohatit a inspirovat. „Pětadvacet ženských osobností, se kterými byste chtěli zajít na pivo“, dočetla jsem se v jedné recenzi, a to, myslím, portréty trefně vystihuje.

Pokud jde o materiál, čerpala jsem z knih, z rozhlasového a televizního archivu a v případě nedávno zemřelých žen i ze vzpomínek na osobní setkání. Je pochopitelně docela jiné psát o dávné Anežce České, anebo o režisérce Věře Chytilové, kterou jsem jako studentka zažila na besedách. Je rozdíl psát o vědkyni Kochanovské, jejíž objevy chápete jen jako laik, a o novinářce Jesenské, jejíž fejetony dokážete posoudit a ocenit. Není snadné zakrýt menší či větší sympatie. Přesto jsem se snažila, aby v tomto ohledu jednotlivé portréty nebyly rozkolísané, abych každé ženě vzdala hold, který jí patří.

Domnívám se, že podobným způsobem přistupovala k ženám ilustrátorka Tereza Basařová. Ve výtvarné stylizaci připomínající komiksové kresby každý portrét důvtipně charakterizovala například detailem náušnic, výmluvným gestem rukou, případně náležitou rekvizitou.

A co pro mě bylo nového? Teprve při psaní jsem přicházela na to, jak se jednotlivé příběhy propojují. Především v období zhruba první poloviny dvacátého století, kdy vzrůstala emancipace a vznikla samostatná republika, se dá vysledovat, jak se tyto i další ženy (o některých jsem se v knize letmo zmínila), navzájem ovlivňovaly a podporovaly, spolupracovaly, předávaly si štafetu, dokud jejich nadějnou perspektivu definitivně nepřerval nástup komunismu.

Ovšem zároveň je zajímavé sledovat, jak se v téže době paralelní životy lišily. Františka Plamínková bojovala za rovnoprávnost žen, zatímco Toyen zcela svobodně rázovala v širokých pánských kalhotách do žižkovské továrny. Vítězslava Kaprálová se jako nadějně dítě připravovala na hudební dráhu avantgardní skladatelky a dirigentky, kdežto hraběnka Sidonie Nádherná nacházela krásu v zahradě na svém panství. Čtyři naprosto odlišné světy. Míjely se? Anebo se přece jenom v některých momentech protnuly? Mohla Františka Plamínková někde spatřit obraz Toyen? Přečetla si Toyen novinovou zprávu o popravě na Kobyliské střelnici? Dozvěděla se Sidonie, že v Paříži Bohuslav Martinů vyučuje mladou talentovanou skladatelku?

Fabuluju. Ale když jsem o těchto výjimečných ženách psala, představovala jsem si, jak pozoruhodný by o nich mohl vzniknout román nebo film. Cítila jsem hrdost, že takové ženy máme.

PEROUTKOVÁ, Ivana. Ženy, co se nedaly. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. 2020, roč. 6, č. 3 [cit. 2020-07-29].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/zeny-co-se-nedaly.
ISSN 2336-727X.